

N:o 11.

Ank. till Riksd. kansli den 27 april 1896, kl. 3 e. m.

Utlåtande, med anledning af väckta motioner om åtskiljande af kamrers- och kassörstjänsterna vid riksbankens mindre afdelningskontor.

I två särskilda motioner, af hvilka den ena väckts i Första Kammaren af herr *P. M. Söderberg* (motion n:o 39) och den andra i Andra Kammaren (motion n:o 120) af herr *G. Elowson m. fl.* har föreslagits, att kamrers- och kassörstjänsterna vid de riksbankens afdelningskontor, der nämnda befattningar äro förenade, måtte åtskiljas samt tjänsterna vid dessa kontor så ordnas, som den föreslagna förändringen torde föranleda.

Motionerna, som äro lika lydande, hafva följande innehåll:

»Vid 1888 års riksdag väcktes inom Första Kammaren af numera affidne *J. E. Nyström* motion om åtskiljande af kamrers- och kassörstjänsterna vid riksbankens då befintliga mindre afdelningskontor. Såsom det hufvudsakliga skälet för den påyrkade åtgärden framhölls af motionären nödvändigheten af kontroll vid all bankverksamhet.

Bankoutskottet, som vid behandlingen af förenämnda ärende, icke fann den ifrågasatta anordningen, åtminstone enligt dåvarande förhållanden, behöflig, hemställde, att motionen ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda; och blef detta jemväl Riksdagens beslut.

Sedan dess har emellertid riksbankens rörelse vid de smärre afdelningskontoren i betydlig mån ökat, såsom ock framgår af de större vinstsiffror, dessa kontor nu uppvisa. Särskildt af dessa skäl torde de omständigheter, som år 1888 föranledde, att det föreslagna åtskiljandet af kamrers- och kassörsbefattningarna vid riksbankskontoren ansågs obehöfligt, numera icke kunna vidare återopas.

Härtill kommer, att senare tiders erfarenhet synes gifva vid handen, att det för upprätthållande af behörig kontroll är af synnerlig vigt, att arbetet så fördelas, att icke för många olikartade göromål komma på en persons hand. I ännu högre grad lär detta befinnas gälla om en tjänst, hvars innehafvare under expeditionstiden måste på en gång säkert och snabbt betjena allmänheten, hvars anspråk i detta afseende, nu stegrade, naturligtvis böra vinna tillmötesgående, äfven om åtgärder i dylikt syfte skulle vara förenade med något ökade utgifter för vederbörande kontor. Om också det vid afdelningskontoren hittills följda sättet att kontrollera den verksamhet, som kamreraren, hvilken tillika är kassör, i ena eller andra egenskapen utöfvar, får betraktas såsom jemförelsevis tillfredsställande, så måste det ju likväl vara obestriddigt, att en ännu mera effektiv kontroll skulle kunna utöfvas genom dessa förenade, ehuru olika befattningars fördelning på två särskilda personer.»

Öfver de väckta motionerna hafva fullmäktige i riksbanken afgifvit yttrande, i hvilket bland annat anföres:

»För att frågan om reglering af tjänstebefattningarna vid de smärre afdelningskontoren må kunna lättare och säkrare bedömas, torde det vara lämpligt att tillse, huru tjänstgöringen vid dessa kontor från början blifvit ordnad.

Vid inrättandet af ett sådant kontor ansågs det tillräckligt att anställa två ordinarie tjänstemän utom ombudsmannen. Den rörelse, som vid ett dylikt egde rum, var nemligen icke så liflig, att sjelfva kassaexpeditionerna i vidsträcktare omfattning upptog kassörens tid och omtanke, utan kunde han derjemte sköta förhandlingarna med den lånesökande allmänheten och besörja hufvudbokföringen samt upprätta listor och rapporter m. m. Småningom gjorde sig dock å flere orter behovet af ytterligare biträde gällande, och då anlitaandet af extra ordinarie tjänstemän ej befans tillfyllestgörande, anställdes en tredje ordinarie tjänsteman, hvilken i egenskap af kontors- och kassaskrifvare hade att lemna biträde hufvudsakligen åt kamrern och kassören i dennes dubbla verksamhet.

Härvid må ock erinras, hurusom kommissionsbestyren måste upptaga framför allt kamrern-kassörens tid och föranleda denne att i större eller mindre mån lita till kontors- och kassaskrifvaren eller extra ordinarier för att kunna i rätt tid och utan hinder eller uppehåll i den öfriga expeditionen utföra de uppdrag, som skriftligen lemnades kontoret.

Med tiden och i samband med de lättnader, hvilka i afseende å insändandet af skriftliga uppdrag blifvit allmänheten beredda, hafva kommissionsgöromålen i allmänhet väsentligen tillväxt, i afseende hvarå hosföljande statistik för dels de närmaste 2 åren, efter det kommissionsanstalter vid de

särskilda kontoren inrättades, dels femårsperioden 1891—1895 torde vara tillräckligt upplysande.

För ombesörjandet af kommissionsbestyren, hvilka ansetts ligga utom den vanliga tjänstgöringen, har lemnats ersättning, som helt naturligt ökats i förhållande till den tilltagande mängden af uppdrag, dock så, att den beräknade godtgörelsen för *hvarje* uppdrag i det hela blifvit mindre, då antalet uppdrag i betydligare mån tillväxt.

Den sålunda till kontoren utanordnade ersättningen har mest för kamrern-kassören och dernäst för registratorn blifvit en afsevärd del af aflöningen, hvilken, såsom lätt inses, utan sådant bidrag skulle varit allt för knapp för en person särskildt i en bankkamrers ställning. Klart är emellertid, att en så beskaffad form af aflöningen icke kan betraktas såsom lämplig. I följd af förhållandenas natur måste den vara underkastad vaxning, och om äfven ersättningen i allmänhet stigit med den ökade rörelsen, så har dock på vissa håll, der rörelsen nedgått, saken ställt sig annorlunda. För öfrigt är ett sådant slag af inkomst uppenbarligen ovisst äfven derutinnan, att tjänst innehafvaren icke får vid sjukdomsfall åtnjuta hvad han kan hafva påräknat såsom stadig inkomst. Bestämmandet af de belopp, som skola utgå till de olika kontoren, är också förenadt med svårigheter, beroende på beräkningsgrunden, och fördelningen af arfvodet emellan tjänstemännen vid hvarje särskildt kontor har stundom varit föremål för meningsskiljaktigheter. Dertill kommer, att godtgörelsen för de ifrågavarande bestyren, hvars storlek bör rätta sig efter det besvär och den möda, som desamma medföra, verkar till en olikhet i aflöningsförmåner, hvilken visst icke alltid motsvaras af skilnaden i tjänstegöromålens omfattning i det hela för det ena och andra kontoret. Det kan nemligen lätt inträffa, att vid ett kontor kommissionsgöromålen äro mera betydande, medan vid ett annat rörelsen på platsen är vida lifligare och tager tjänstemännens tid mera i anspråk.

Slutligen synes med fullt skäl kunna ifrågasättas, huruvida det icke är med god ordning öfverensstämmande, att verksamheten med kommissioners ombesörjande, hvilken i sjelfva verket nu tillhör och är oskiljaktig från riksbankens rörelse, skall vid de smärre afdelningskontoren, så som fallet är vid hufvudkontoret samt vid Göteborgskontoret, införlifvas med tjänstgöringen för öfrigt och på samma sätt som denna blifva ett tjänsteåliggande, för hvilket ingen särskild ersättning lemnas.

Att ett sådant inordnande af kommissionsbestyrens handläggning i tjänstgöringen föranleder till någon ändring i fördelningen af tjänstemännens åligganden, är lätt insedt. En annan fördelning, än som nu eger rum, påkallas derjemte af kassagöromålens utvidgning. Numera hafva nemligen dessa fått vida större omfattning än förr. Rörelsen har i allmänhet ökats,

såsom lär framgå af här bifogade tabeller, och redan i följd deraf är kassa-expeditionen tyngre än förr. I samma mån som statens verk och inrättningar föranledts att mer än förut anlita riksbankskontoren och röra sig med riksbankens sedlar, blir naturligen kassörens verksamhet mera trägen. Dessutom, och detta är ej minst viktigt, har vexlingen af sedlar och skiljemynt betydligt tilltagit. Visserligen är icke samma skyldighet i fråga om vexling ålagd de smärre kontoren som hufvudkontoret och kontoren i Göteborg och Malmö, men det ligger i sakens natur och i riksbankens intresse, att dess kontor så mycket som möjligt skola tillmötesgå allmänheten i det ifrågavarande hänseendet.

Klart är emellertid, att kassagöromålens ökning, hvilken har en gifven tendens att fortgå, skall väsentligen försvåra tjänstgöringen för den person, som har att utom kassaexpeditionen bestrida kamrerareverksamhet.

Kassagöromålen böra naturligtvis så hastigt som möjligt expedieras, om allmänheten skall finna sig belåten, och att i det afseendet riksbanken bör göra sitt bästa, är uppenbart. Men kamrerarens åligganden under expeditionstiden får icke åsidosättas, allra helst som han dels har att förhandla med allmänheten i låneväg och utgöra mellanhand mellan denna och styrelsen, dels bör utöfva kontroll öfver tjänstgöringen. För kassaexpeditionens vederbörliga uppehållande måste därför extra biträde anlitas, hvarigenom åter kassörens tillsyn öfver göromålen försvagas.

Det bör också vara lätt insedt, att vid en mera utvecklade kassa-expedition uppmärksamheten hos den, som egentligen skall handlägga densamma, bör få vara så ostörd som möjligt af andra göromål, hvilka skola samtidigt förrättas, och i alla händelser icke tagas i anspråk af flera olikartade sådana, allra minst af kontrollen öfver expeditionen i dess helhet.

Med afseende härpå synes tiden nu vara inne att, såsom i motionerna blifvit föreslaget, från hvarandra skilja kamrers- och kassörsbefattningarna vid de riksbankens afdelningskontor, der de hittills varit förenade. En sådan åtgärd behöfver dock icke annat än i ett par fall leda till inrättande af nya tjänster. Vid de kontor, der, ombudsmannen oräknad, tre tjänstemän nu finnas anställda, bör skiljandet af de ifrågavarande befattningarna kunna försiggå på sådant sätt, att i stället för en kamrer-kassör, en registrator och en kontors-kassaskrifvare tjänstgöra: en kamrer, en kassör och en registrator. Vid några kontor borde deremot förändringen kunna bestå deri, att kamrern-kassören blifver kamrer och registratorn kassör, hvarvid göromålen skulle fördelas något olika mot hvad nu är fallet, och vid de nya kontor, som kunna komma att inrättas, torde, åtminstone i början, två tjänstemän kunna sköta göromålen. Naturligtvis fordras vid såväl det

ena som det andra slaget biträde af extra tjänstemän, hvilka också skulle hafva att inträda vid semester eller annan ledighet för de ordinarie.

Att nu i detalj uppgöra arbetsfördelningen torde så mycket mindre vara af behovet påkalladt, som förhållandena ställa sig så pass olika vid de olika kontoren, att arbetsordningarna icke lära på förhand böra fastslås. — — — — —

Motionärernas förslag har sålunda gifvit anledning till en framställning från fullmäktiges sida, som går ut på en ny organisation af de mindre riksbankskontoren.

Vid bedömande af denna framställning har utskottet icke kunnat undgå taga hänsyn till det förhållande, att förslag nu äro å bane i syfte att åt riksbanken bereda en vidsträcktare och delvis förändrad verksamhet genom öfvertagandet af all sedelutgifning. I sådant syfte hafva tid efter annan redan vidtagits åtskilliga förberedande åtgärder, och om också genomförandet af dem, som återstå, kommer att något dröja, torde det likväl med fog kunna antagas, att inom en ej allt för aflägsen framtid, den åsyftade reformen i vårt bankväsende lära komma till stånd. När detta sker och för riksbankens verksamhet delvis andra former då komma att tillämpas, kan sådant komma att hafva inflytande äfven på afdelningskontoren och deras verksamhet, hvilken åtminstone hos vissa af dem kan få ett helt annat omfång än för närvarande. Med tanken härpå har utskottet ej kunnat undgå att finna den nuvarande tidpunkten mindre lämplig för en mera genomgripande reorganisation af dessa kontors tjänstepersonal och deraf betingade större rubbningar i lönestaterna för kontoren.

För öfrigt får utskottet erinra, att, på sätt motionärerna äfven framhållit, vid 1888 års riksdag förslag väcktes af enskild motionär i samma syfte som det nu förevarande, men att detta förslag icke vann bifall. I sitt öfver 1888 års motion afgifna yttrande anförde, efter lemnad redogörelse för gällande kontrollstadganden, fullmäktige, att då nödig kontroll vore åstadkommen jemväl med nuvarande organisation af kontorspersonalen, kunde fullmäktige ej finna, att den ifrågasatta, naturligtvis med större kostnader förenade, ändringen i afseende å tjänsternas anordning vore af något verkligt behof påkallad. På grund af de af fullmäktige sålunda lemnade upplysningarna och då det sätt, hvarpå ifrågavarande förhållanden vore vid afdelningskontoren ordnade, syntes innebära tillräckliga kontroller, fann 1888 års bankoutskott hvad motionären föreslagit åtminstone ej för det dåvarande vara behöfligt; en uppfattning, hvilken, såsom nämnts, Riksdagen äfven gillade.

Sedermera hafva hvarken från afdelningskontorens styrelser eller från fullmäktige utgått något initiativ till ändring i den nuvarande organisationen på grund af bristande kontroll, förr än vid denna riksdag i följd af enskilda motionärers förslag fullmäktige uppgjort förslag till nya stater för ifrågavarande afdelningskontor, hvilket förslag dock, såsom synes framgå af fullmäktiges yttrande, snarare torde hafva tillkommit för beredande af en snabbare expedition af göromålen och ett förändradt aflöningsätt för vissa tjänstemän än för vinnande af en skärpt kontroll. Då emellertid utskottet funnit det omfattande organisationsförslaget i åtskilliga afseenden så beskaffadt, att utskottet ansett sig icke böra framlägga detsamma till Riksdagens pröfning, och dertill kommer, såsom redan antydts, att den närvarande tidpunkten näppeligen kan vara lämplig för en mera genomgripande förändring af afdelningskontorens tjänstepersonal och lönestater; och då vidare den af motionärerna föreslagna ändring, om än förtjent af ganska stort afseende, synes kunna utan olägenhet uppskjutas, eftersom, äfven med nuvarande anordning af göromålen vid dessa kontor, kontrollen synes vara ganska tillfredsställande, för- anlåtes utskottet hemställa,

att ifrågavarande motioner ej må till någon Riksdagens åtgärd föränleda.

Stockholm den 27 april 1896.

På bankoutskottets vägnar:

O. R. THEMPTANDER.

Reservation

af herr greve *Hamilton*.

Herr *Moberg* har icke deltagit i behandlingen af detta ärende.
